

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЗГОДИ ТА НЕЗГОДИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анастасія Зербіно

Львівський національний університет імені Івана Франка

(вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000)

Проаналізовано основні структурні та семантичні особливості мовленнєвих актів згоди/незгоди у сучасній англійській мові. Фактологічною базою статті слугували сучасна англійська та американська художня література та словники. Укладено корпус мовленнєвих актів згоди/незгоди, який налічує 413 одиниць. Досліджено реалізацію мовленнєвого акту згоди/незгоди за допомогою прямих і непрямих висловлювань. Виявлено, що згода/незгода може бути представлена різними лексико-граматичними розрядами слів, прагматичними ідіомами та синтаксичними конструкціями.

Ключові слова: мовленнєвий акт, ілокуція, локуція, перформатив, прямий/непрямий мовленнєвий акт, прагматичні ідіоми.

Порівняно новою проблемою для мовознавства є вивчення мовної діяльності в аспекті лінгвістичної прагматики. Впродовж останніх десятиліть зростає зацікавлення теорією мовленнєвого впливу. Значної актуальності у сучасній науці набуває лінгвістична генеологія, яка була розроблена М. Бахтінім у 1950-х роках і розглядалась як теорія мовленнєвих жанрів. Однією з причин зростання інтересу до теорії мовленнєвих жанрів є перехід від «внутрішнього» вивчення мови як системи за Ф. де Соссюром до «зовнішньої» лінгвістики мовлення – лінгвопрагматики, теорії мовленнєвої діяльності, комунікативної лінгвістики, теорії мовної особистості.

В одній зі своїх праць Ф. Бацевич визначає генеологію як розділ комунікативної лінгвістики, що досліджує жанри мовлення. Він розглядає мовленнєвий жанр як «типовий спосіб побудови мовлення в конкретній

ситуації, призначений для передавання певного змісту» [3, с. 27]. Генеологія трактує мовленнєві жанри як важливі категорії спілкування. Спілкування людей відбувається у межах комунікативного акту. Мовленнєві акти згоди/незгоди є одними з основних комунікативних механізмів врегулювання взаємин у суспільстві. На жаль, висловлювання згоди та незгоди досліджено в недостатньому обсязі. Проте існує низка публікацій присвячених дослідженню спорідненого пласту лексики (І. М. Рудик, Т. М. Свірідова, Т. А. Крисанова, Л. І. Клочко).

Згода/незгода – це ключові поняття в загальнолюдському мовленнєвому контакті між мовцем і слухачем. Поняття згоди/незгоди, залежно від обставин, ситуації, а також від того, в якому вигляді її представлено – письмовому чи усному, можна трактувати по-різному. Згода в міжособистісних стосунках, під час спілкування, тобто в процесі утворення мовленнєвого акту, визначається як позитивна відповідь або реакція на думку чи волевиявлення співрозмовника. Незгода передбачає негативну реакцію на слова адресанта чи несхвалення його слів.

Згоду/незгоду можна виразити як прямим, так і непрямим способом. Пряма згода/незгода виходить з буквального змісту речення. Її ілокутивна формула безпосередньо співвідноситься з локуцією висловлення, тобто з пропозиційним змістом висловлення. У прямих висловлюваннях мовленнєвий акт згоди/незгоди виражається експліцитно, тобто пряме висловлення згоди/незгоди може бути виражене засобом перформатива. Прикладом вираження прямої згоди в міжособистісному спілкуванні (діалогічному мовленні) є: She gave a self-deprecating shrug. ‘I agree with you about it being courteous to dress up, Dr. Hughes, but I ran out of time to change’ [17, с. 97].

Прикладом вираження прямої незгоди у комунікативному акті є: ‘No, I disagree. I don’t think it would be the right thing to do’ [11]. / ‘I really object to being charged for parking’ [11].

Непрямий мовленнєвий акт згоди/незгоди проявляється як роздвоєння між значенням і змістом висловлення, між тим, що виражається, і тим, що мається на увазі. Мовець здійснює одну мовну дію, але при цьому він

використовує іншу. У непрямому висловленні компонент згоди/незгоди міститься в пропозиції. Непрямий мовленнєвий акт згоди/незгоди характеризується імпліцитним засобом вираження самої згоди/незгоди. Крім того, слід звернути увагу на те, що в непрямих мовленнєвих актах згоди/незгоди мовець передає більше інформації, оскільки він розраховує на сукупність знань адресата і на його здатність робити послідовні висновки зі сказаного. Проте в основі сприйняття та розуміння прямих і непрямих мовленнєвих актів згоди/незгоди лежать одні й ті ж самі механізми. Подані нижче приклади демонструють застосування непрямой згоди: ‘Shall we go in, Webster?’ Dr. Webster smiled grimly. ‘**Do I have a choice?**’ [19, с. 28] / ‘There’s a lot of misery in old age.’ ‘**Jim being the perfect example,**’ Jonathan said dryly [17, с. 99].

Прикладом вираження непрямой незгоди може бути: ‘I’d say you’re at least seventy-five per cent Welsh, Mr. Trent.’ ‘**That’s rubbish,**’ said the other man crossly [17, с. 91]. / ‘He’s a psychiatrist. He doesn’t judge people on appearance.’ Her face lit with amusement. ‘**Everyone does, Charlie. It’s how the world works**’ [18, с. 68]. / ‘She really is a remarkable girl.’ ‘**Remarkable?**’ Janny said. ‘**I’d hardly call her that**’ [13, с. 299].

Згода та незгода можуть бути виражені:

1. Іменниками:

Одним з основних іменників, яким виражають згоду є іменник *agreement*. Наприклад: ‘Sounds as though you’re not **in agreement with** our findings’, Sarah said smiling, obviously trying to lighten the situation. ‘Absolutely not’, another of the men said [16, с. 61].

Згоду можна виразити і такими іменниками, які входять у синонімічний ряд слова *agreement* (згода), і володіють різними відтінками значень. Це такі іменники, як *concurrence*, *agreeing*, *assent*, *consent*, *compliance*, *concord*, *harmony*, *union*, *unison*. У процесі компонентного аналізу виявлено різницю в значеннях поданих слів. Незважаючи на те, що усі вищезгадані слова представлені як синоніми до слова згода, не усі з них виражають згоду як позитивну відповідь або реакцію на думку чи волевиявлення співрозмовника.

Деякі з них виражають згоду як документ, взаємну дружбу, злагоду, мирні стосунки, а іноді союз чи об'єднання, наприклад: *concord, harmony, union, unison*. Проте вони належать до синонімічного ряду слова *згода*, оскільки в результаті проведення компонентного аналізу в усіх цих словах виявлено сему згоди *agreement*. Найбільший збіг у значеннях іменників, тобто у словах, які виражають згоду як дозвіл на що-небудь чи як позитивну реакцію, виявлено в іменниках *concurrence* (згода, погодженість), *agreeing* (згода, погодження), *assent* (схвалення, згода при офіційному звертанні), *consent* (дозвіл, згода), та *compliance* (згода, податливість правилам і законам). Зазначимо, що здебільшого вищеподані іменники простежуються в авторському тексті, а не в діалогічному мовленні. Наприклад: Jules expressed his *concurrence with* the suggestion [10]. / The director has given her *assent* to the proposals [11].

Також можна натрапити на іменники іншого плану, що виражають згоду. В наведеному випадку їх застосовано в діалогічному мовленні. Наприклад: 'Have you been talking to her?' Willis avoided the question. 'Merely doing my research. It helps me to understand a patient if I know what was happening in the months before his trauma.' 'I'll take that as *a yes*' [18, с. 53].

Синонімічний ряд іменника *disagreement* (незгода) складається з таких слів: *argument, altercation, clash, conflict, debate, difference, discord, dissent, misunderstanding*. Іменниками, які є найближчі за значенням до іменника *disagreement* (незгода), а також що позначають незгоду як негативну відповідь на що-небудь або непогодження з чимось, є *discord* (незгода, розбіжність), *dissent* (розбіжність у поглядах, незгода). Іменники *argument, altercation, conflict, misunderstanding, difference, clash*, окрім самого поняття незгоди, несуть у собі вираження суперечки, сутички чи сварки з різним емоційним забарвленням (зокрема, *altercation* – коротка, але гучна сварка). Наприклад: I broke the vase during an *argument* with my husband [10].

Трапляються й інші іменники, що виражають незгоду, які активно вживаються у діалогічному мовленні. Наприклад: 'Have you any *objections* if I talk to himself?' [18, с. 85].

2. Прислівниками та прикметниками:

Згоду можна виразити такими прислівниками. Наприклад: ‘Can I see your customs declaration card?’ ‘**Sure**’, Wendy said nervously shifting the valise from one hand to the other [12, с. 272]. / ‘Let’s not talk about it’ Selden said. ‘**Absolutely**’, Paula agreed [13, с. 320].

Прикметниками, які використовують у діалогічному мовленні, є, наприклад: ‘**That’s right**’, she said, inclining her head [13, с. 182]. / ‘**Yeah, right**’, Magwich said with a sarcastic grin, handing her the glass [13, с. 535].

3. Дієсловами:

Дієслова є одним з основних засобів реалізації згоди/незгоди. Згоду можна виразити різними дієсловами. Наприклад, такими: *to agree, to concur, to accede, to acquiesce, to admit, to allow, to assent, to comply, to concede, to consent, to grant, to permit*. Усі вони дуже близькі один до одного за значенням, проте певні відмінності серед них все ж таки існують. Наприклад, дієслова *to agree, to concur* означають *погоджуватись*, або *поділяти чийсь думку в цілому*. Наприклад: ‘I don’t care.’ ‘I don’t believe you.’ ‘No’, he **agreed harshly**, ‘but you never did understand the difference what was real and what wasn’t’ [18, с. 69].

Дієслова *to accede, to assent* означають *погоджуватись з ідеєю, планом, пропозицією, вимогою* та ін. Наприклад: He **acceded to** demands for his resignation [11].

Такі дієслова як, *to acquiesce, to admit, to concede, to grant, to comply*, несуть значення згоди, проте виражають *неохоче ставлення до чогось*, або навіть *певну незгоду зі сказаним*. Наприклад, *to admit* – неохоче погоджуватись з тим, що щось є правдивим і правильним або з тим, що хто-небудь є правий. Наприклад: ‘It was a stupid thing to do, I **admit**’ [11].

Дієслово *to allow* означає *згоджуватись, припускати чи визнавати те, що сказане є правильним, згідно з правилами чи законами*. Наприклад: He refuses **to allow** that such a situation could arise [11].

Слова *to consent, to permit* виражають згоду як дозвіл на щось: He reluctantly consented to his daughter’s marriage [11].

Також згоду можна виразити й іншими дієсловами. Наприклад: ‘Will you ask him to talk to me?’ ‘I’ll ask but it doesn’t mean he’ll **say yes**’ [18, с. 233]. / She

gave me an intriguing look. ‘Sounds as if you’re restless as everyone else.’ ‘I suppose’, I said. ‘Why do you ask?’ [16, с. 13].

Незгоду можна виразити такими дієсловами: *to differ (in opinion), to argue, to bicker, to clash, to contend, to contest, to debate, to dispute, to dissent, fall out, to object, to oppose, to quarrel, to wrangle*. Усі ці дієслова належать до синонімічного ряду дієслова *to disagree* (не погоджуватись), яке є одним з основних і найуживаніших дієслів, що вживають для передачі значення незгоди. Чимало з цих дієслів виражають незгоду як непогодження з думкою, негативну реакцію чи відповідь на слова адресанта. Наприклад, *to disagree* та *to differ (in opinion)* – не погоджуватись, мати різні думки; *to contest* – заявляти у формальній формі про те, що ви не сприймаєте чогось або не погоджуєтесь з цим; *to object* – відчувати або говорити, що ви виступаєте проти або не схвалюєте чогось. Наприклад: ‘I really object to being charged for parking’ [11].

Деякі з дієслів виражають незгоду як сварку, конфлікт, суперечку. Наприклад, *to quarrel* – сваритись; *to fall out* – сваритись; *to bicker* – сваритись, особливо через щось незначне; Дієслова *to argue* та *to wrangle* виражають також незгоду як конфлікт та суперечку, проте в агресивній та злій манері. Такі дієслова, як *to clash, to dispute, to dissent, to oppose*, передають непогодження або незгоду з певними фактами, ідеями, офіційними рішеннями або планами. Наприклад: The announcement has been delayed to avoid clashing with the Prime Minister’s speech. [10] / ‘Charles is so opposed to anything to do with the flesh that he’s slowly killing himself from starvation’ [18, с. 228].

Дієслова, які виражають згоду/незгоду у поєднанні з заперечною часткою *not* чи з іншими дієсловами негативного значення, змінюють свою семантичну ознаку і перетворюють позитивне ставлення у негативне, і навпаки. Прикладом незгоди є: ‘I’m sure Lorraine wouldn’t agree’ [13, с. 256].

Прикладом згоди є: ‘Well’, Selden said unable to disagree with the assessment [13, с. 238].

У наведеному прикладі дієслово з семантичною ознакою незгоди *to disagree*, що відображає негативне ставлення слухача, трансформується у дієслово, що позначає позитивну ознаку. Отже, значення незгоди переходить у

значення погодження, тобто згоди з мовцем. Зазначимо, що саме це надало на перший погляд позитивній оцінці дещо слабшого значення.

4. Згода/незгода можна також передавати за допомогою певних усталених виразів.

Автор Свиридова Т. М. визначає прагматичні ідіоми як «одиниці неоднорідного компонентного складу, неоднорідної структурної організації і ступеня усталеності, специфіка яких обумовлена їх спеціалізацією на вираженні комунікативного наміру, інтенції мовця, різного роду особистих смислів, пов'язаних з мовцем, тобто основних, домінуючих і додаткових, другорядних, допоміжних прагматичних значень» [8, с. 4]. Згоду можна виражати прагматичними ідіомами. Наприклад: 'I think I'll go in and make sure they have room for us', Wil said. 'Why don't you spend some time looking around? You're going to like this place.' '**No kidding!**' I said [16, с. 54]. / 'Can I bring Alan?' '**By all means**' [10]. / Jones smiled slightly. 'So? Any copper on the beat will tell you the same.' '**Agreed**, but it made me wonder about Ben' [18, с. 363].

Прикладами незгоди є: 'You're not dying on me, are you, Charles?' 'No.' '**I don't think so**' [18, с. 281]. / 'Except if Acland did strike Walter, it's possible the blood splatters might have replicated the fight last.' '**And pigs might fly, Nick,**' said Jones with sudden weariness [18, с. 199].

5. Згоду та незгоду можна виражати синтаксичними засобами:

1. Згоду або незгоду можна висловити також за допомогою конструкції повтору. Повтор іноді використовують у заперечній формі з метою надання висловленню значення незгоди. Наприклад: '**Strange**, isn't it?' '**I don't think it is strange.**' Diana reached out again and briefly touched her arm [19, с. 76]. / '**Are we going to a party?**' George took her arm and hustled her out of the car. '**We're not going to a party,**' he said, raising his eyebrows in glee [13, с. 271].

Іноді згода, виражена конструкцією повтору, реалізується додаванням певного підсилення або ж, навпаки, заниження, що робить згоду більш чіткою. Наприклад: '**Will you miss me?**' 'Oh, yes,' she said nodding her head and taking up his tone '**I'll miss you terribly**' [13, с. 221]. / 'It must have been **fascinating.**' 'It was...**interesting**' Janey agreed cautiously [13, с. 318].

Достатньо часто замість самого повтору згоду передають лише короткою відповіддю адресанта. Наприклад: ‘Does the name ring a bell with you?’ ‘No.’ ‘Nor with me. Let’s run through what we’ve got’ [19, с. 39]. / ‘I guess I got totally absorbed in my work’, I said. ‘So did I’, she replied [16, с. 22].

2. Іноді згоду та незгоду передають більш інформативною та розширеною відповіддю на запитання, пропозицію, думку тощо. Наприклад: ‘Can’t we be friends at least?’ ‘Not any more’, he said icily. ‘I’ve already told you, I’m not going down this route again’ [18, с. 71].

3. Згоду та незгоду можна також реалізувати за допомогою риторичного запитання, яке виражає непогодження мовця з діями або вчинками адресата, а також передає додаткову інформацію про його ставлення до них. Наприклад: ‘So do you think he’ll call?’ Emmy asked with what appeared to be genuine concern. A little annoyed that her friend had even considered the idea that he wouldn’t call, no less verbalized it, she snapped, ‘of course he’ll call. Why wouldn’t he?’ [17, с. 112].

Прикладом незгоди вираженої риторичним запитанням є: ‘You’re very trusting,’ he said, climbing out. ‘Why shouldn’t I be? You’re not planning to steal a BMW, are you?’ [18, с. 247].

4. Стверджувальними і заперечними синтаксичними конструкціями, які впливають на структуру і зміст висловлювання. Наприклад: ‘Beautiful sunset’, I said, then noticed Wil had disappeared into his tent and Reneau was pulling his sleeping bag from its case. ‘Yes, it is’, Reneau said distractedly without looking [16, с. 92]. / ‘Yup’. Marcia nodded, taking a piece of gum out of the top drawer of her desk [12, с. 98].

Зазначимо, що негативна відповідь не завжди означає незгоду слухача з мовцем. Наприклад: ‘...He pushed me against the wall and buggered me. I bet that little fact hasn’t come out in your cosy conversations with him.’ ‘No,’ Willis agreed matter-of-factly, ‘but I guessed something of the sort from your email. You said he was violent towards you’ [18, с. 97].

Таблиця 1

Вербальні засоби вираження згоди/незгоди в сучасній англійській мові

	Згода		Незгода	
	абсол	відн. (%)	абсол	відн. (%)
Іменники	15	7,6	12	6,1
Прислівники	4	2	-	-
Прикметники	7	3,5	-	-
Дієслова	27	13,6	18	9,1
Усталені вирази	33	16,7	17	8,6
Синтаксичні засоби	38	19,2	27	13,6
Разом	124	100	74	100

Отже, з 413-ти одиниць мовленнєвих актів згоди/незгоди виявлено 198 вербальних одиниць. З вищеподаної таблиці можна зробити висновок, що засоби вираження згоди простежуються у сучасній англійській та американській літературі частіше ніж засоби вираження незгоди. Зазначимо, що кількість синтаксичних засобів, які позначають згоду та незгоду, переважає. Часто використовують усталені вирази та дієслова для позначення згоди та незгоди. Виявлено, що прислівники та прикметники використовують найрідше.

1. Англо-українсько-російський словник усталених виразів / [уклад. Л. М. Медведєва, Н. Ю. Медведєва]. - Київ – Тернопіль: Укр. Енциклопедія імені Н. П. Бажана; Ной, 1992. – 493 с.
2. *Бацевич Ф.С.* Основи комунікативної лінгвістики. – Київ: Академія, 2004. – 342 с.
3. *Бацевич Ф.С.* Вступ до лінгвістичної генеології / Ф.С. Бацевич - Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. – 247 с.

4. [Електронний ресурс] *Бігунова Н. О.* Рівнева структура мовленнєвих актів похвали і схвалення // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2007. - №32. - С. 117-119. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1564/>
5. *Клочко Л. І.* Висловлювання похвали в комунікативно-діяльній парадигмі спілкування (на матеріалі англійської мови): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». – Харків, 2004. – 22 с.
6. *Крисанова Т. А.* Висловлювання з негативною оцінкою адресата в сучасній англійській мові (комунікативно-прагматичний аспект): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». – Київ, 1999. – 16 с.
7. *Рудик І. М.* Комунікативно-прагматичні типи висловлювань зі значенням згоди/незгоди в сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Житомир, 2000. – 174 с.
8. *Свиридова Т. М.* Согласие-несогласие как фрагмент языковой картины мира // Предложение. Текст. Речевое функционирование языковых единиц: Межвузовский сборник научных трудов. — Елец: ЕГУ им. И. А. Бунина, 2002. — 214 с.
9. Collins Paperback Thesaurus. HarperCollins Publishers, Great Britain, 2002. – 821.
10. Longman Dictionary of Contemporary English. Edinburgh, 2003. – 1949.
11. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford University Press, 2000. – 1422.

Ілюстративний матеріал

1. Bushnell C. Lipstick Jungle. – London, 2006. – 432 p.
2. Bushnell C. Trading up. – London, 2003. – 548 p.
3. Deaver J. The Blue Nowhere. – London, 2001. – 430 p.
4. Ishiguro K. The Remains of the Day. – New York, 1990. - 245 p.
5. Redfield J. The Celestine Prophecy. – Great Britain, 1994. – 282 p.

6. Walters M. *Disordered Minds*. – London, 2004. – 594 p.
7. Walters M. *The Chameleon's Shadow*. – London, 2008. – 527 p.
8. Walters M. *The Ice House*. – London, 1993. – 430 p.
9. Weisberger L. *Chasing Harry Winston*. – London, 2008. – 280 p.

MEANS OF EXPRESSION OF AGREEMENT AND DISAGREEMENT IN THE MODERN ENGLISH LANGUAGE

Anastasiya Zerbino

The Ivan Franko National University in L'viv

(1, Universytets'ka St., L'viv, 79000)

The article analyses the main structural and semantic characteristics of the speech acts of agreement/disagreement in the modern English language. Modern English, American fiction and dictionaries served as sources of speech act examples. The compiled corpus comprises 413 units. Speech acts of agreement/disagreement can be realized in direct and indirect ways. It has been determined that the speech acts of agreement/disagreement can be presented by different lexico-grammatical classes of words, pragmatic idioms and syntactic constructions.

Key words: speech act, illocution, locution, performative, direct/indirect speech acts, pragmatic idioms.

СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СОГЛАСИЯ И НЕСОГЛАСИЯ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Анастасия Зербино

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

(ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000)

Проанализированы основные структурные и семантические особенности речевых актов согласия/несогласия в современном английском языке. Фактологической базой статьи являются современная английская и американская художественная литература и словари. Составлен корпус речевых

актов согласия/несогласия, насчитывающий 413 единиц. Исследована реализация речевого акта согласия/несогласия с помощью прямых и косвенных высказываний. Определено, что согласие/несогласие может быть представлено различными лексико-грамматическими разрядами слов, прагматическими идиомами и синтаксическими конструкциями.

Ключевые слова: речевой акт, иллокуция, локуция, перформатив, прямой/косвенный речевой акт, прагматические идиомы.

Стаття надійшла до редколегії 12. 03. 2009

Прийнята до друку 18. 04. 2009